

УДК 331.5:338.2

Швець П.А.¹

¹ пров. наук. співр. Інституту демографії та досліджень
якості життя ім. Михайла Птухи НАН України

РЕЗИЛІЄНТНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВОЇ СФЕРИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В умовах військового часу та подальшої повоєнної розбудови економіки забезпечення резилієнтності соціально-трудової сфери є ключовим стратегічним завданням, що визначає здатність держави до відновлення та сталого розвитку. Соціально-трудова сфера, що охоплює не лише механізми узгодження попиту і пропозиції робочої сили (ринок праці), але й інститути соціальних прав, соціального захисту та професійного розвитку, є вирішальним фактором макроекономічної стабільності та добробуту населення. Резилієнтність соціально трудової сфери - це інтегрована здатність її суб'єктів витримувати, пристосовуватися та відновлюватися після впливу будь-яких труднощів чи викликів для ефективного досягнення стратегічних цілей. Це поняття слід розглядати в контексті трьох ключових компонентів: стресостійкість - спроможність його суб'єктів справлятися з усіма видами труднощів і долати їх, спираючись на так званий певний запас міцності; адаптивність - здатність вчитися на минулому досвіді та пристосовуватися до майбутніх викликів; можливість відновлення - на шляху реалізації стратегічних цілей, якими є покращення добробуту населення та забезпечення сталого розвитку суспільства [1, С. 128].

Повномасштабна військова агресія РФ призвела до глибоких і кардинальних трансформацій в усіх аспектах соціально-трудової сфери, створивши низку безпрецедентних викликів. Головною загрозою є масштабна втрата робочої сили через масову еміграцію. Серед внутрішніх викликів спостерігається зниження якості зайнятості, що проявляється у прекаризації зайнятості та зростанні прихованого безробіття. Хоча ситуативна стабілізація на ринку праці спостерігається у 2024-2025 роках, вона відбувається на значно гіршому за довоєнний рівні (нижча реальна заробітна плата, погіршення умов праці, ослаблення правового захисту та соціальних гарантій). До того ж спостерігаються глибокі структурні диспропорції. Зокрема, попри часткове зростання показників зайнятості поглиблюється територіальна та освітньо-кваліфікаційна розбалансованість. Це загострює проблему пошуку кваліфікованих працівників для роботодавців. Отже, завдання забезпечення резилієнтності виходить за межі простої стабілізації і вимагає формування гнучкої моделі, здатної адаптуватися до майбутньої невизначеності та ризиків.

Забезпечення резилієнтності соціально-трудової сфери є пріоритетом

сучасної державної політики і «має виходити, по-перше, з орієнтирів концепції гідної праці, по-друге, з усвідомлення того, що вітчизняна економіка і соціально-трудова сфера повинні володіти значним потенціалом адаптації» [2, С. 95]. Це завдання є комплексним, системним і має бути спрямоване на досягнення цілей кожного із суб'єктів: для держави – забезпечення економіки робочою силою; для роботодавців – формування привабливих умов праці; для працівників – реалізація права на гідну працю та зростання їх добробуту; для громадських об'єднань – захист професійних, трудових, соціально-економічних прав та інтересів [1, С. 129]. Враховуючи вищезазначене, забезпечення резиліентності соціально-трудової сфери повинна включати наступні стратегічні напрями:

1. Збереження та розвиток людського капіталу. Вітчизняна економіка здатна витримати спричинену війною кризу і відносно швидко відновитися після припинення бойових дій за умови, що вдасться зберегти людський потенціал. За іншого сценарію це матиме довгострокові негативні наслідки. Реалізація цього напрямку повинна включати програми стимулювання народжуваності та, найголовніше, сприяння поверненню трудових мігрантів.

2. Програмна підтримка вразливих категорій. Необхідна розробка цільових програм з інтеграції у сферу зайнятості ветеранів війни, жінок та молоді, які зіткнулися з новими викликами. Особлива увага при цьому повинна бути приділена створенню механізмів психологічної допомоги для подолання посттравматичних стресових розладів.

3. Адаптація інститутів праці до гнучких умов. Бачення майбутньої соціально-трудової сфери має виходити з орієнтирів концепції гідної праці та усвідомлення необхідності значного потенціалу адаптації. Це передбачає гнучкість трудових відносин, перекваліфікацію робочої сили відповідно до потреб відбудови та підтримки ініціатив з відновлення інфраструктури, що стимулюватиме попит на робочу силу.

4. Стимулювання підприємницької активності. Розробка заходів для підтримки середнього та малого бізнесу є критично важливою, оскільки саме цей сектор є головним генератором нових робочих місць і відіграє ключову роль у відновленні економічної активності та зменшенні безробіття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Близнюк В., Яценко Л. Стійкість ринку праці: сучасні виклики та завдання. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 2 (284). С. 127-136. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/02/2.25._topic_Viktoriia-V.-Blyzniuk-Lyubov-D.-Yatsenko-127-136.pdf
2. Новікова О., Цимбал О., Остафійчук Я. Становлення резильєнтності соціально-трудової сфери в контексті повоєнної розбудови економіки України. *Економіка України*. 2024. Том 67, № 7(752). С. 94-112. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.07.094>